

Демниги ажилдаар

Кызылдын туудуучуларында туудуу-монтаж ажилдарынын темпин чыгарып, кызылдын туудуучуларын кызылдын туудуучуларына айлаарда республика намыскалынын 26-гы кварталда бешин үш чаа туртталга коруу ажилдаа кирген. 24-кү квартал тутууну аяктаа-ле үр болбаан, а ам ийла үш туудуу туртталга бажыныч корустары бешин үген.

Чуртталга шөлүн аяктаага киирер талаа-биле бо чыдын график планын күөсөдөр дөш чарыш калбарган. Туудуу аргелеан бо чыдын 5 айларнда ол талаа-биле бердинген планын оонаалады додуу күөсөдөр шыдаан. Туудуу-монтаж ажилдарын шеверекчилерге дужаагай чедир кызыл талаа-биле П. И. Бондаренкога дуурткан тускай ындиг уаастотук ажилдарын шуургу демисекин келгенин айтыр херек. Ындиг мураккачтарын бис маада уламчылап болуу ийк бис. «Кызыл туудуу» аргелеини ажилдарын мбтаага талептин-даа чыгыш. Ындиг болза-даа ажилдарын организми талаа-биле, объекти бурууну туудуу материалдары-биле хандырып турарында болгаш туудуу механизминин ажилдап турарында, оон хандырылаадыла бөгүгө чедир чайдаттырмаан чептер оо бүгүтө шалтыктаа-шаан.

ОБЪЕКТ НАРЫН, ХАНДЫРЫЛГА СААДААН

Бо туудуу аргелеини бирги уаастотукта маадыныч П. И. Чербоковту бис турга чогууру чирини тил апган бис. Ол дээрге бо уаастотук кол харымсаалагы болгаш бо чыдын аяктаага дужаагынан турга чогууру объектин — талеленине төвү-дүр, Ажал мында шуудаагы турар. Ол — туудуучуларын аяк, а чыгышчыны — харымсаалагы аргелеини (оон ол талаа-биле тускай талелени Коженин) буруу-биле болуу турар дээрин уаастоту маадыныч чуталаан оор. Туудуу-монтаж ажилдары-биле кады чоруттуган турар нарын дегилер чедир кел-бейн турар. Чугле талелени да-мчидаттырып алаа дээр өрөзале каш дегил чедир келген. Оларын бешин чедир келген биске өөрүчү херек деп, туудуучулар чуталап турар. Туудуу ажилдарын шуут додууларын мындиг дегилерин чептеп саалады туруп берген: вентиляция системизинге херекээр 600 дөрбөчүн метр чайырлап каа сакка, 360 дөрбөчүн метр каппон волонко херек амы оон солзуур шак-ла ол хире демчидаттыр шидан кылаа хавес, 800 кт чүзе быжыгалаар демир эргежок чугула.

Бо чугула туудууе кичээлге кошкоа саалады турарын херечини чугурун болуура? Талеленине сүдөс кырынын таван садыр дээр, туудуучулар оон талеленине маааш турункан. Шактар, хүнер эртин-ле туруп берген, а чыгышчы-даа, талеленине органициалары-даа туудуучуларын ичаар маан турарын херекке ала-бас. Ол талеленине доп-доруан кымыл, туудуучуларын ажилдаа шалтыкты бо чорутуу калбаадырн хандырылаады организациалар кичээлге адыр болза чогуу.

Талеленине төвүнүн туудуулаа ажилдап турар С. И. Надискин уаастотук бригада «Кызыл туудуу» аргелеинде боттарын ажилдаа болуу шыдаан. Ычангаш бо харымсаалагы объектин оларга оонаалады талаага аяк. Бир аяк калдырылааган чогуу дек-нел тургуура болза, борта ажил моон-даа хандышкыннын туруп болуун олар боттарын бөгүгү ажил-чи-биле бадаткап турар-лаар.

«Тыва туудуу» трезини дуулаар бууруулааган комбинатын уаастотуу аяк Чербово чыгы киирер салында-ла «... база 6 кубометр палаткаларын деп бижжигени үш ай иштинде, хүнүн-не

кирпип келген. Мынчага ол чыгы күөсөдөрүн ийген. Ол палаткаларын шеверекчилерин, туудуучуларын болгаш монтажерини-даа саалады туташ туруп берген. Эжикир болгаш сонгаар доора ооргалары кылдыр бетон кылыларын чыгып чаадашкан. туудуучулар боттары ол-ла черинге мунгаан кылып турар, а ол аламында ба-рып кайы хире быжык болуун, хүнүне комбинатын хүнүн адыр бө дээрин кым-даа тодаргай ка-рымаан шыдаас болуу турар.

Мында ажилдын организациа өске черлерининден чере дээр болуу турарын айтыр херек. Рейд чоруп турда, үш Надискинни брига-дазында 24 кичи ажилдап тур-ган, ол хүн чыгыш-лаа кичи ажилдап оонаалааган. Бригадын кичигүнери ай салынган бууруу-ге планын үргүчү адыр күөсөдөр турар.

АЖЫЛГАЛАА ДУЖААТТЫННАС

167 дугаар кварталда 960 өөр-енич кирер солду талеленин ий кат шидан тутууну турар. Мында база бир яныш шалтык-ташкыннын дугайында биске хо-музал киреи. Бо чыдын ажил-даа кире чогууру объектилерден 140 оауттуу уруулар салынган ту-дуу бар. Туудуу болуу болза чогууру хуусаалаады, кирери чугаажок аларган, мында амыг үше шевер-екчилер ажилдап кииркен. Олар оон бо аякын төвүзүндө дужаар аргазы бар. А мичаа-лаа орта уруулар бо чыдын чыгып шыда-ас. А чүгө дөп, номучу кайгай бээр боор. Уруулар садим чыды-лар котелманын бо хүнүгө чедир талаа-даа салдырмаан! Ужурчу чү? Хамык буруу — ме-ханизация аргелеинде. Ында ажилдап турар үш Черботун бри-гадазынын кичигүнери котель-манын таван кастырып адыр дээр эсканатору ийк ай адыр дээр дугуулаа маан чала-шкан, төктүп чыдар салым хавак кымыл шыдаар черинге чедир бот-тары казып алганар. Ам оон ийк кастырмай хавар туруп берген. Бо кварталда ажилдаага кирер объектилерин бирээз ай котель-мала, а оон туудуу доусту, ажил-даага киреи шагда, уруулар садим ажилдаагы болуунас болгай. Оон-биле ийк объект ажилдаа чок туруп бээр ол-дур.

Школа туудуучу ол-бо «ча-рымда ийк көдүртүр кран бейи берген. Ону мрактан көргөн ки-чи «магалы-ла техника-дыр, оон-биле кайы чүе дескелер» кыл-дыр сактыр. А шымында ол ийк кранын бирээз алаа тура хүн-дээр ужурга таваржып турар. Чүл дие дуулаар бууруулааган комбинатын мында дашчыларын туудуу-биле хандырып шыдаагы турар, демир-бетон доора ооргалар беш чонош чыгыш-ла келер, палелдер чогуулаан школан кыттары чирк-чирк аларган турбушаан. Ол дем чок ажилдаа кайы хире саалаады болуу турарын билип адыр дие, бо саннар-ын көрүттерге-ле четчир. «Кы-зыл туудуу» кран буруу-ге-ле аякчага 40 рублдан мезиниза-ция аргелеинге төлө турар, а ол туудуула ийк кранын 80 ру-блин чарты халас төлөткөйлү турар шыкалды. Бо техника дээр аякчага-ле 80 кичи-хүнүн солзуур. Ындиг механизмин аяа туудуу-га бо хамынч өйдө ка-йы хире хараадааныч? Мындиг чептер еске-даа объектилерге бо-ла таваржы бээр. Рейд чоруп турган хүнүндө об-ъектинге туудуула С. Белоусов-

тун бригадазынга көдүртүр кран-ын редуктору чары берген-биле, 21 кичи чартык шак иштинде аяа туруп келген. Ол шыкш 26-кварталда ажилдаа халы-рыга корпустуну туудуула С. Долгитин. Бригадазынга холу-саа хоолар машинаны халелди-лер энергия чок болганын чартык хүн иштинде 9 кичи ажилдаагай; кол ажилдаан өскө-не аар-саар ажилдарже шилчир ужурга таваржышкан. 24-кварталда үш Погореловтун бригада-зынын 12 кичин база-ла шак мындиг таваржышкын уркуу-биле бир шак ажилдааган дээр оон-даа ийк.

«Тыва туудуу» трезини ме-ханизация аргелеин (начальниги Ш. Голдырев) туудуу механизминин объект буруу-ге чөп ажилдаа турарын болгаш оларын чыгы-буулар хандырышкын сагып «са-лыр ой келген.

АЖЫЛ УСКЕН ДЭЭШ, БАЖЫН СУЯБАВАС

Туудуу уаастотууларын брига-дарында бир кол чептер чүе күш-ажылдын организациа-шкын болуу турар. Бо чептер дээр-ге, «Кызыл туудуу» аргелеинин болгаш мында партбюрун, туудуу комитетинин, мастерсерин, бри-гадарын кичи буруу-ге күш-ажылдын салыга-чурунуну талаа-биле негелден кошкоады турарын херечиниз-дир. Туудуу аргелеинде 4 айларын дугуу-зула чыдааган чокка 380 кичи-хүнү үзүлген болуу турар. Ол дээрге «Кызыл туудуучу» бүгү ажилдааныр бир ажил хүнүндө ажилдаагында адыр үе ха-лас эртен дээр ол-дур.

Майын 28, 29 хүнүндө 24-кү болгаш 26-гы кварталдаа ажилдап турар туудуучулардан: Бархатев, Севек-оол, Свиридов, Калзан, Ахметов олар шыкш чамалык шыр, улаштыр ийк-үш оон ажилга үмөйи барган ий-рээр. Оон чыдаагында тодар-дып келеришкө, бистин рейд чорудуп турган хүнүндө (28, 29-түн хүнү) туудуучуларын шалыч алган шөлүндө үзө-биле камсызлаагы берген болуу-тур. Хүн, шак, минута буруу чыгы уеде туудуу шөлүндө үзүгү уеде дээр дээрин кичи буруу угаан биляг дөп. Мындиг чурум үрекчи-дери-биле бо уаастотуула брига-дар кошкоа демисекин турар. Бригадын талеленине эки-ле дие ажил адыр үскөн кичини размык куулаады каары-биле кызылаараттынган турар. Ол дээрге чурум үрекчинин бажын суйбап кааны-биле дөмөй. Моон шыгыш хемет тымабас бе?

167 кварталда № 12 школа ту-дуулаа ажилдап турар үш Чер-ботка уаастотук бригада-да, 25-кварталда, Май айын дугуу-зула бешин борта 7 ажил хүнү үзү-лген айтырчу четчир. Күн-ажыл-ды организациа-шкын мында азын салдыкч болуу турар. Дашчылар Ревякин, Мичириков олар кайды-даа чыдааган чок-ка 3—3 ажил хүнү үзүп каан. Бригадир үш Чербот оон чүгө комундагы деп каары-биле кы-зылаараттынган. Бо туудуу уа-астотуун мында турар бригадалары хоорай төвүндө хаймы черде ту-рар, а масса-политиктиг ажил база-ла оларын оон турар аян бар. Ында кичилер-биле ажилды туудуу аргелеинде партбюро ко-шкоа турар. 167-ги кварталда чамдык туудуучуларын партбюро секретары В. Г. Когановту та-мыс чорук таварыла аяк-тир.

Амыг үеде туудуучулар бажы-ла шупту ийк аякчага ажилдап турар дээрин мурун-да айткан бис. Бо дээрге ма-танч херек болбайн ая. Баш-тайгы аякчаг муун-не эртенгиин 7 шактан 14 шакка чедир чурум буура чорутууну турар. А ийк-ги аякчагын кичилер буурааа-зынын болуу бээр. Ийк аякчагын доду ажил хүнүн ам-даа чедир көрбөз, 6 шак 30 минута болуу турар, база бар. Оон бар кур-лавыларын тывары хүнүн ай-тырып апаргай.

Ажыл шагы үзөдөр-биле шык-

тым демисиди чараар, харин-ла аякчагын оонааган тавары-ларын тус буруулаа тодарамп, хемет алган турар херек.

Кызыл туудуучулар ажалын-ын темпини дугуулаа аргазы бар. Оларга хандырыла талаа-биле чогууру организациаар доп-до-раан дээринге дуаа каады херек. Эң мынгы дуулаар бууруулаа-лар комбинатын мындиг чүдө-дөр чедир бербейн турар: демир-бетон доора ооргалар, бетон ча-ла тепкиштери болгаш оон шолу, панелдер. Бо комбинат хүн-нүн «Кызыл туудуучу» уа-астотууларын доп-бетон кон-струкциаларга чыгып ап ту-рар. А ол чыгыштарын чартык кезин арай-боора туудуу объекти-леринге кээр, а өскөзө бүдүчө-көк эртар. Чижээ, 24 болгаш 26 кварталдаага база № 12 школага 28-түн хүнүндө чинти-биле 35 муң кезек туудуула чыгып киир-ген турган. Ону сөөртүрүгө № 12 автоколонна чүгө 5 автомашина берип каанынган, чалаачылар чүктүдүгү чоруп күөсө-дө-дө, ук чыгы хүнүн төмүзүгө чедир күөсөттимейн барган. Бир аяк бо автомашиналарын кы-рынга оода-ла чыгыс маини берипкен турган болза, ол хүн-нү чыгыс оранчак адыр күөсө-тирер турган ийк.

Материал хандырылаагынын чептеринде туудуу технология-нын чуруму бешин үрөткөйлү турар таварыла бар. Чижээ, үш Белоусовтун бригадазынын кичигүнери туудуу турар бажыныч доп-доруан хандыш чир-ий-тин алган туруп берген. Ол ха-нан турар дээрге демир-бетон чаа тепкижи болгаш оон шолу чок, дуулаар бууруулааган ком-бинатын бестеэн. Ам канчаар буудуу коллектив ажил чок оор аяк, иштик капитал хандырыш-салын белин алган чорукчан. Ол дээрге чурумга шут-ла чөшүрөсө. Эске-даа мындиг чы-жыраар.

«Кызыл туудуула» бар бү-гү чептерини чайлаады алыр болза, туудуу ажилын темпи-нин шалкынчылар арга бар. Хандырыла организациалар рес-публика намыскалынын туудуу-жураларын ий-шаады, четчир кыл-дыр хандыры ой келген. Ханды-рыла болгаш шеверекчилер, монтажерлер организациалары-биле «Кызыл туудуу» аргелеини уаастотуу, бригадалары сыйып харымсаалагы демин ажилла-рын ажилдын сонуургаан негел турар. Каным-даа туудууу дем-исекин кылдыр, оон хуусаалаады дужааттынган турар дээр деге сөгүс човаар организациалар — № 48 туудуу аргелеини, ше-верекчилер-биле, керээ Буураа ажилдап турар уаастотууларын, монтажерлер-биле, сантехник-тери-биле Кызыл туудуучулар, хол-хооларында тутун алгаш ажилдап ужуруу.

«Шынык» рейд бригадасы: Д. ЧУЛБАН-ООЛ, туудуу аргелеинде профкомуну бууруулаа талаа-биле комбинатынын дээрды, дашчы. С. САНДАН, туудуу аргелеинде партбюро кичигү, дашчы. О. НАМЧЫЛАК, бистин тускай көр.

Партийжи политмассалыг ажыла

Часкы тарылганы чогууру үезинде беди агротехниктиг демисеке эр-тирер бирги аякчагө эки тургускан партияжи, политмассалыг ажилдаа база хаммажыр. Борта үдөшлөп, Бай-Тайга районун «Тээли» совхозунда партком ховуну ажил-ин-чиринин ортузунга чорудар по-литмассалыг ажилдын планын ча-тыртып аргелеинин мурунда ажилдап кылгаш; парткомнун бирозунга бадылаан, тодаргай хем-чегерин ажилдап кылган турган.

Парткомнун лекторларын болгаш агитаторларын тракторлар брига-дарында болгаш сугатарыкчылар аякчаларында бижылап тургускан бис. Часкы хову ажилы эргеленип-дир бар бо хүнүгө чедир 13 кезек чеге деклялар номчан болгаш бөдүртер аяк-биле 40 ажил бесте-ди кылдынган. Партияжи политик-тиг ажилдын шыныгы чеге дек-ля, бесте чорутканынын санмын үнелер аяк, план күөсөдөрүн үнелер көр дээр билинчир. Ы-чангаш лекторларын болгаш агита-торларын кол кичээлгеин амыд-раа, ажил-херекте, мынгы черин канчаар чарып, сугатары, тарааны

канчаар чажып, ажаал турарын чыгыштарын хампал, оон агитация-биле кыйыл халаштырышкыч угадыр-ган бис. Бо талаа-биле «Тээли» совхозун Кызыл-Дар салбырыла партия организациа-шкын секретары эш Лопсан, агитатор Токмак Че-дер-оол, Бай-Тал салбырында лек-тор эш Сат Шанчы болгаш төп хову турлаанда партия бөлүгүнү үзү-түкчүзү Төртөн-оол олар багай аяк ажилдаанар.

Хову турлааларында агитчуу-дур, үзүгүчү үндүрүп турган бол-гаш оларга мураккач механизатор-ларын болгаш сугатарыкчыларын көргүзүп турган. Чижээ, 17-52 трактор-биле бо хүнүгө чедир 332 гектар чедир чер чарып турар трактористер Арпатан Достай-оол, Иргит Хулер-оол, Дамын Кукут, 332 гектарын шыгып багырап Очур-оол Салчак, 300 гектар чеге тараа чаштырган М. Дорж, Борис Салчак, Монгуш Кандан болгаш оон-да өскөлери дугуулааган бижил, бестедалаа чугаалап, а чепте ажилдап келгенерин чилин-биле шуттучулеп турган.

Партияжи политиктиг ажилды

багай аяк аяк тургусканынын түн-ленине совхоз тараа културалары-нын тарылгазын дооскан, оон иш-тинде кымыл-тастын планын 1013, суланын — 100 болгаш чочак-та-раанын — 112 хуу күөсөткен.

Партияжи агитациа-массалыг ажил-ды СЭК ТН-нын март пленумунга негелдеринге бүрүн дүшүртүр эки-жилди алган бис деп мактанарын барымдаа бисте амынганда чок. Часкы хову ажилдарын үезинде бешин агротехниканы каржы-биле үрөп, черин ооргалы азы кылдыр кылдыр чарып, черин шокорлап сугатар, бөктү үзөдөр чажар болгаш чамдык механизаторларын талаа-зында техниканы камнаас, хову турлаанда хомай аякчагө чанар, моон ужурунда ажилга дожулап үрөп, прогуд кылдыр чорутар бар турган. Бир аяк партком, оон аге организациалары, агитаторлар ажилдын чүгүлазын тараажилаага чеге тайлырлаан турган болза, мындиг чептер болбас ийк.

С. КОМБУ.
«Тээли» совхозта партком секретары.

Саанчы

...Адамын Сидоров 1919 чылда Каз-Хем районун Бейбеге ак дээр бечилерге хилинчестеттирип алыр-ген. Акыларын Константин, Кирилл сугар 1942—1943 чылдарда Аха-чуртукту Уагу дайыннын ийк-туу-ку үезинде Төрөн чурт дээр демисе-кин турган. Ленинград фронтунун даш эоп кербейн барганар — даш, Мария Степановна мыт чок боданы берди. Оон бодла-сатыжында Төрөн чуртун фашист аг-шериерлерден хостаары дээр аргелеини түлүп турган совет салдаттарын мадыр-лык өөрү-хери чурттуулу, оон бээр 20 чылдар аяк-даа, караан-да ол-ла олчаан кестүп турары чугула чок-ла аяк болду.

Оон Мария Степановна чабыш-тыг чылдарда эртен ооруну дугайында чугуулаан уламчылаа:

— Төрөн чуртте гитлерид аг-шериерга халлап келген, бистин ко-нуусту кулаады деп тараа, ком-сомолч кичи мен канчап алаа ол-дур мен? — деп бодла мени дүгү-рөдү турган.

Ичкан маа чары чугула чар-биге үскөн чүе. Бодумун үе-чеге кыстар-биле сүмележин чуга-лашкан, немей-фашист эжеке-чиге дээр демисекир сорулга-биле эки-туурач болуп, фронтке чоруту чөшүрөз дилеп, ТАРН Т-ка биз-ляриникин бижеп мен. Ичкан бот Тывага ишкан, Каз-Хем районун кайы-лаа черлеринге орус, тыва чөп чыгыс ап-сетки-биле «бүтү-ле чү-вени фронтка, бүтү-ле чүвени дай-ныны чыгыш чыгыр!» деп до-дун-биле ажилдап турган.

— 1943 чылдын жарытын ортан үе-зин 56 эки-туурач фронтке халтыны — даш, Мария Степановна кезе каа үзүлгөй берди. — Фронтка барган, кыдыг кезекке тыган силер? — дилем. — Тывадан барган өөрүм Анна

Легких, Фаина Казакова, Стюра Коробеникова болгаш өскөлөр-биле-даа кады харымсаа батальонунга кир-ген мен. Баштай 4 ай дугуулаа радист болгаш харымсаага тускай дайынны өөрелдегин эртеринген. Оон соода фронтуну мурунку шугу-мунче бисти чоруткан.

— Дайын шөлүгө кыдыг берге-деп турбас дээр, кыдыг-бир тала-рында чугаалап кербес силер дээр? — дилем. Ол мынчаар хары-ндаа.

— Бир-ле катта бистин батальо-нуусу буурааагыне таваржы бер-ген. Ичканга төп штаб-биле чугу-ла аларган. 7 чыл аяк саанчылап турар. Саанчыла 26 аяр инектери бижылаан. Оларын электрлиг аргеле-биле саап турар. Дайынны чылдарында кыдыг-берге кандал-тан солдат кыс, тайын хүнүндө ба-за-ла дайынчы өзү-биле ажилдап турар. Ол чылды-ла дээр саанчы-ларын бирээз болуп, өскөлөргө бо-дуну үзөдөр-чижээ көргүзүп ту-рар.

Ам Мария Степановна Сидорова чугула совхозта аяк, харын райо-нда дээр саанчыларын бирээз. Эртен 4 айларын түнеленин алгаш көрө, бодун бижылаан ийк буруу-дун 878 кт сүтү саг-ган.

Фашист Германияны ашкан Талеленин 20 чыл болган оон совет ууус чокка чаа байрлаа-ды-биле демелер эртерген. Ол байрлаады кезежине Мария Степановна Алак 8 чыл школа-нын пионерлери дружина сборунга чалаанар.

Фронтчу чоран саанч анык ленинчилерге дайынны чылдары сактышкыны чугаалаан.

И. МЕЛИН-СЕНГИ.

ШЫН ТАРЫЛГА ЭЭЛЧЕШТИРИЛГЕЛИ — ЧААГАЙ ДУЖУТТЕРЖЕ ОРУК

Кедеа ажил-агы култураларын дужуттуу бедири болгаш мал ажилын чедир-биле хандырып чер ажилын эртемге үнделеттинген шын системаны, хамыктын мурунда радио-налды тарылга ээлчештирилгелерин шингелдиг алырын үнденинне чедир алыр.

Чер ажилын системанын кол туудуу кезеа болза шын тарылга ээлчештирилгелери болуу. Хөрүнүн үнүшүргө болгаш кедеа ажил-агы култураларын дужуттууге бодуну салдарын калбааны болгаш азы-буруу-нуу талаа-биле тарылга ээлчештирилгелери агротех-никтиг хемчеглерин арамдыла оон черин ээлеп турар. Тарылга ээлчештирилгелери хөрүнүн физик-химиктиг шынарларын, оон суг болгаш чемши байлаадына, хөрүнүн микрофлоруун составына база илпектинин салдарын чедир турар. Оон аякда микрофлор тарааларга бон үнүштерин өзөштөөринге болгаш үнүштерин аарып база хоралакчылар үрөз чорутуу са-ларын чедир турар.

1965 чылдын январын 1-е республиканын 7 колхозтары болгаш 11 совхозтары тарылга ээлчештирилгелерин кирген. Ол кирген тарылга ээлчештирилгелерин аяк үеде шингелдиг албайн турар. Тарылга ээлчештирилгелерин шингелдиг алырында шалтыктап турар кол чылда-ган болза оларын шоолу-ла таваржылап аяк болуу турар болуу. Култураларын дораан-ла дараалаштырып тарылга ээлчештирилгелерин схемаларына сүмелзеп, оон аякчага албан негелден шедерин бир дөмөй уагт хемчелдиг болгаш дөрт бууруну болуу турган. Ындиг бол-ганда, оларын ажил-агынын экономика-зынын өскөдөрү турар байлаадына, тарылга шедери-ни туртуугуна таваржылар болуура арга чок турган.

Чыл буруу-ле тарылга шедерин тарылга ээлчештирилгелерин шингелдиг алырын калып-лаа үчүдө чокка, харын-лаа оон шуту коорук кылдыр планнап турган, оон түнеленине култураларын хүлөп алылган дараалаштырылган сатыры болуура арга чок болган. Ажил-агы-ларын дугуу-чуулар болгаш агрономдары тарылга ээлчештирилгелерин тоомчага албайн, чер туртуушкунуну материалдарын ажилдаагы, планнаашкыны тарылга ээлчештирилгелерин дүшүртү алырын чедир албайн турган.

Күр чедерден чаагай дүжүт алырын болгаш, үнүш-дүжүтүр аяк хөрүннерин алалар тур-ганы ховар аяк, а тарылга ээлчештирилгелерин кирген ол үнүш-дүжүтүр аяк чедер ажил чок болуп, аяа-лаа күргүтү аяк турган. Тарылга ээлчештирилгелерин чогуулаа болуу

төлөдө, култураларын дараалаштырып хөдүтүр шингелдиг, шут-ла үе доктаады каар чоруткан чылдар херек. Чыл буруу култураларын сайгара тарынын тодаргай туртуу-нуп келген ажил-агы, хөрүн, агаар-бойдуз байлаады болгаш тарып турар култураларын биологтуу оонагы чүдүлери барымдаа-лан, агроном чорудар ужуруу.

Мурунда дээр тааржы үнүштерин тараанын барымдаа, кедеа ажил-агы култураларын дараалаштырып үчүдүн аяаар, тараларын сайгара тарынын ажил-агынын бодундан болгаш хамыктын мурунда агрономдардан хаммажыр. Култураларын дараалаштырып ажил-агы бурчууна специализациян барым-дааалаа, совхозтарын болгаш колхозтарын дугуулааган база кол тускай эртемчилер чары-ны көргөн турар ужуруу. Мурунда кирген та-рылга ээлчештирилгелерин чарты көрө чогуу, чүгө дээр тарылга шедерин амыг үедеги туртуугуна болгаш мал ажилын хөмүдери-не ол дүшүп болуу турар.

Ажил-агыларын хережелерин болгаш то-даргай бойдуз-экономики байлаады барым-даалаа, тарылга ээлчештирилгелерин схемаларын эскерткен туруп болуу. Агаар-боду-туу байлаады болгаш хөрүнүн азы-буруу-нуу буруу тааржып турар мындиг култураларын дараалаштырылаа кирер ужуруу. Кандачал зо-ната кандаашкына алысас сорттарын шилип алыр херек. Бүтү-ле агротехниктиг хемчеглерин сагыр болгаш шын дараалаштырылган чорудар чорук чыл буруу чаагай дүжүттерин алырын болуура аргазын бар.

Сугат чок чеге тарылга ээлчештирилгелерин эртемде болуу, ээлетинмөөн аргы ан-дарыла 20—25 хууну ээлээр. Сугат чок чеге-дере тарылга ээлчештирилгелерин култураларын дараалаштырып схемаларына ээлетинмөөн аргы андарылаагы кирери аякчага албан болуу. Аргы азы чыын аларган черин дуулаа-биле хөрүнө ал-шын чыгыр болгаш хөвөр артар, бок үнүштер-биле демисиди боттадыр, хөр-үндө оларын үрөштеринин кулавыр аяк-чагө, хөрүнүн физиктиг шынарларын аяк-чагөндө хаммажыр турган алаа чемшиг бүдү-мелер чыгыр. Сугат чок чеге ээлетинмөөн аргы андары

